

Prašam vas, ali je to graje vredno, ako človek svojo dolžnost spolni? In kako se zamore duhovnik preganjati in zaničevati, ker to stori, kar mu njegovi predstojniki ukažejo? — Ali nasprotno ne ravna vlada samovoljno, katera postave daje v cerkvenih rečeh in cerkve ne praša, ali so jej priležne ali ne? Ali bi bilo treba na Nemškem duhovnike zapirati, ako bi se bil Bismark s papežem pogodil zastran pravic države in cerkve? Vsak pravičen človek bo duhovnike miloval, ako jih zavolj tega preganjajo, ker storijo svojo dolžnost, ker so pokorni svoji oblasti. Vi dobro veste, da je katoliška vera tako vredjena, da jo vlada papež; katoličani verujejo, da je papež Kristusov namestnik, in da ga morajo vsi katoličani, posebno pa duhovni, v verskih rečeh vbogati. Jasno je, če vi hočete, da bi država tudi v verskih rečeh ukazovala, da morate novo vero učiti, katera oblast papežu in cerkvi vzame in jo državi dá. Če pa novo vero hočete, potem ne smete reči, „da vero spoštujete“, nasprotno morate reči, „mi vere ne spoštujemo!“ Kako zamore pošten človek z vami simpatizirati, kedar drugače delate in drugače govorite! Laž in sila je vaše orožje! Vi pravite, da „vero spoštujete“, in ob enem se narčujete iz procesij, iz kloštrov, iz molitve, iz cerkvenih obredov itd.; zasmehuje celo svetnike in najbistveneješe resnice krščanskega nauka; in vendar ste tako predrzni, da še rečete: „vero spoštujemo“. Ali more iz laži kaj dobrega priti?! Recite vendar, kaj prav za prav hočete s tem doseči? Pa saj tega sami ne veste. Vi hočete tudi cerkveno premoženje vzeti in državi dati, kaj ne?

B. Gotovo da, to bi bilo prav pametno.

A. Toraj hočete vso pravo in pravico spodkopati in odpraviti?

B. Tega ne!

A. Čudno! Vi hočete cerkvi vzeti, kar ima po pravici; in vendar dosedanjih pravnih nazorov nočete spodkopati! Iz tega se jasno vidi, da sami ne veste, kaj hočete; zakaj če ob enem trdite, da pravice nočete odpraviti, in si vendar z lahko vestjo upate cerkvi to vzeti, kar ima po pravici, potem vsak vidi, da ni jasno v vaši glavi, in da sami ne veste, kam jadrate. — Pa pojdemo dalje. Vi pravite, da mora imeti vsak svobodo učiti, kar se mu dobro zdi?

B. Gotovo to pravimo!

A. Poglejte, kako se lažete! Ako pride kak profesorček iz nemškega „rajha“ in uči, da človek nima duše, da ni pekla in ne nebes, mu ploskate; ako pa duhovnik iz prižnice vero brani, in take nauke zametuje in ljudstvo svari, naj takim ljudem ne verjamejo, pa vpijete, da „ščuje“ in bi ga vtaknili najrajše v ječo! In pri vsem tem pravite, da hočete svobodo in enako pravico za vse. Ali ne vidite, da je pravičnost bežala iz vašega srca, in da je prevzetnost oglušila vašo vest! Vi mislite, da se bližate svobodi, a ne premislite, da ni svobode brez pravičnosti, in da ni npravnosti brez vere. Ne bližate se svobodi, ampak krvavim medsobnim bojem, demagogiji, pretorijanstvu in diktaturi.

Iz deželnih zborov.

Deželni zbor Kranjski.

10. seja dné 13. oktobra. Ena najvažnejših obravnav letošnjega deželnega zborovanja je bila od c. kr. vlade predložena pogodba, katera naj bi se sklenila med c. kr. finančnim ministerstvom v imenu c. k. državne uprave in med deželnim odborom Kranjskim v imenu deželnega zastopa gledé uravnave razmer države k zemljiško-odveznemu zakladu na Kranjskem in katera je na čelu stala

dnevnemu redu te seje. Da naši bralci sprevidijo, koliko je naši nasprotni stranki v deželnem zboru mar za korist naše uboge dežele, naj poročamo nekoliko obširnejše o tej zadevi.

Bistveni zapopadek pogodbe, ki jo c. kr. vlada ponuja deželi Kranjski, je ta, da 1) namesti zajema, ki se je dosedaj vsled cesarskega sklepa od 12. novembra l. 1865 odkazoval zemljiško-odveznemu zakladu, vlada od 1. januarija 1875 do vštetelega leta 1895 ponuja nepovračljivo državno podporo v letnem znesku 150.000 gold.; 2) da se deželi od zajemov njej plačanih do konca leta 1874, kateri do konca l. 1873 skupaj znesó 872.246 gold., odpusti znesek 195.461 gold., ostanek pa naj bode brezobresten dolg; 3) da se pokrivajo potrebščine zemljiško-odveznega zaklada, naj se dotlej, dokler traja žrebanje zemljiško-odveznih obveznic, pobirajo davčni prikladi in sicer od neposrednjega davka najmanj po 20%, in od vžitnine tudi najmanj po 20%; 4) ako bi se davčni prikladi ne stekali redno, pa tudi če bi donesek dežele in stanovitna državna podpora ne zadostovala za vsakokratne letne potrebščine, akoravno bi prikladi prihajali redno, bo država za potrebo, ki jo bode ona spoznala, dovoljevala povračljive zajeme, od katerih bi pa dežela morala plačevati obresti po 5%; 5) presežki zemljiško-odveznega zaklada, ki bi morda se pokazali kako leto, naj bi se porabili najpred v plačilo 5% obresti od zajema od leta 1875 naprej dovoljenega, potem v plačilo tega zajema samega in končno v plačilo pod 2. točko navedenega dolga; 6) dežela naj se zaveže, ako bi se državni dolg ne poplačal že popolnoma med tem časom, ko se izžrebajo zemljiško-odvezne obveznice, da se bodo v 3. točki do končanega žrebanja omenjeni davčni prikladi tudi še po tem obroku toliko časa plačevali, dokler je zemljiško-odvezni zaklad še kaj dolžan državi.

To je bistvena, v kratkem navedena ponudba c. k. vlade. Finančni odsek pa, ki je to jako važno reč na tanko pretresoval, deželnemu zboru ni mogel nasvetovati sprejema vseh teh pogojev, ampak spremenil je 3. in 4. točko na toliko, da je namesti 20% od vžitnine nasvetoval le 10%, namreč toliko, kolikor dežela sedaj plačuje vžitninskih prikladov in da je predlagal, od zajemov v 4. točki navedenih nikakoršnih obresti plačevati.

Prvi, ki se je pri tej točki oglasil, je bil načelnik c. k. deželne vlade vitez Widmann; da je on vladno ponudbo zagovarjal, se razume samo ob sebi, al prav čudno je pa vendar bilo slišati od njega, da vlada od svojih pogojev nikakor ne bode odjenjala; al je mar to pogojevanje? al ni marveč to oktroiranje?

Drugi, ki se je oglasil, je bil bar. Apfaltrern; zagovarjal je vladno ponudbo. Mož je bogat; kakor trdi, neodvisen; on le malo živí na Kranjskem, toraj ne plačuje tu vžitninskih priklad, kaj se on briga za krvave žulje Kranjcev; govoril je dolgo časa, toda na koncu svojega govora je pozabil, kaj je v začetku povdarjal, drugače od tako inteligentnega človeka ni misliti, kako bi prišel do tacega protislovja. Na čelu svojega govora je izrečno povdarjal, da mu razmere njegove letos niso pripuščale, se deželno-zbornega delovanja bolj vdeleževati, da toraj v tem predmetu ni tako podučen, da bi zamogel kake predloge staviti; na koncu svojega govora je pa vendar le jako važni predlog stavil, da naj se dežela zaveže (morda za več ko 50 let), namesti 10%, po 20% vžitninskih priklad plačevati. Kako poslanec, ki sam trdi, da mu je stvar, za katero gré, neznana, potem more nasvèt staviti, ki tako globoko sega v vse razmere Kranjskih prebivalcev, to naj razvozlja kdo drug.

A vse drugače pa je govoril poslanec dr. Bleiweis. S krepko besedo se je potezal za deželo. Sto-

rimo, zakličo, kar so predniki naši, deželni stanovi, storili; napnimo vse moči, da dosežemo olajšavo ogromnega plačila, ki nas čaka leta 1895, ko se bode dolg pomnožil na 5 milijonov gold. Malo tolažljivo je bilo slišati vladinega zastopnika, al to naj nas nikar ne straši, potrkajmo na vrata obeh državnih zbornic; obrnimo se na sprevidnost vlade in naposled na milost presvitlega našega cesarja; bodimo to, kar so bili naši deželni stanovi leta 1839, 1840, 1841 in 1843. Vsaj ne prosimo miloščine, vsaj imamo pravico, da se nam povrne, kar je dežela naša preveč plačala zemljiškega davka, kar bodem po resničnih številkah dokazal. Kranjska dežela je pred stabilnim katastrom davka plačevala 535 731 gold., ko se je ta kataster l. 1844 vpeljal, pa 682.547 gold., toraj se je zemljiški davek pomnožil za 146.816 gold. Dežela Koroška je plačevala pred katastrom 602.147 gold., po vpeljanem katastru le 449.996 gold., toraj 152.151 gold. manj. Štajarska je plačevala poprej 1 milijon 432.258 gold., po katastru le 1 milijon in 300.707 gold., toraj 131.551 gold. manj. Če se pomisli, da je Kranjska po krivičnem katastru plačevala za 146.816 gold. preveč, da bi se tu davek znižati moral vsaj za toliko, kolikor Koroški, se pokaže, da je naša dežela nasproti Koroški v 1 letu plačevala skoraj 300.000 gold. preveč. Dr. Toman je l. 1863 v deželnem zboru dokazal, da je Kranjska takrat že blizu 6 milijonov davka preveč plačala; če prištejemo še 11 let, je dežela naša do danes 9 milijonov plačala preveč. Državni zbor in vlada naj izve vse pritožbe naše od onega časa, ko je nesreča stabilnega katastra prišla čez našo deželo. Naša dežela je plačala to državi, toraj imamo pravico zahtevati, da nam država vrne, kar smo preveč dali. Če mi dobomo v zbornici poslancev tako vnetega zagovornika, kakor ga imamo v gosposki zbornici na grofu Antonu Auerspergu, gotovo bodo naši načrti obveljali v obeh zbornicah; govornik konečno nasvetuje, da naj se prošnji v tej zadevi priložé dosedanje dotične obravnave o zemljiškem davku na Kranjskem, zlasti pa tudi prepis prošnje deželnih stanov do presvitlega cesarja od leta 1843, kar je tudi pri glasovanju obveljalo.

Zdaj se je oglasil dr. Costa, in tudi on dokazuje, da je reč vsa drugačna, kakor je baron Apfaltrern trdil. Obžalovaje, da se predlog finančnega odseka ne bode enoglasno sprejel, ker bi bil sklep po tem veliko veljavniši, je stvar prav na drobno razjasnil; dokazoval je, da je dobrota, ki nam jo vlada ponuja, jako majhna in dvomljiva. Kaj neki država ponuja? 1) Državno podporo po 150.000 gold. na leto za 20 let, toraj 3 milijone brez obresti, to bi se dozdevalo marsikomu velika svota; al treba je reč bolj na tanko prevdarjati, vsaj to ni res, da nam vlada odpusti obresti, plačevati jih moramo za ostale milijone. Država nam mora dajati podpore, to je cesarski sklep, o tem ni je dvombe; ako se sprejmejo pogoji ali ne, država mora vsako leto dajati podpore toliko, kolikor potrebujemo, da dolžnostim zadostujemo, se vé pa, da ob svojem času to vrnemo. Državni zbor ne more o tem nič spremeniti, toraj je neopravičeno, da se nam žuga, državni zbor ne bode več podpore dajal. To je tako gotovo, kakor je dvakrat dve štiri. Podpora nam gré do l. 1895, tistikrat bode dolg dosegel nad 7 milijonov, ki je plačati v 6 letih potem; finančni minister pa prav dobro vé, da to ne bode mogoče, toraj se zdaj hoče pogoditi in dobro kupčijo narediti. Res je, da je subvencija 150.000 gold. nekotika dobrota, a vendar ne taka, da bi se vezali za več kot 50 let. — 2) Vlada hoče dosedanjega dolga odpustiti 195.000 gold., al reč je nekako dvomljiva, ker dežela trdi, da je to že plačano. — 3) Dobrota, ki se nam ponuja, je ta, da bi dobivali zraven podpor še posojila,

katera pa je treba vračati z obrestimi; to pa prav nobena dobrota ni, ker imamo cesarski sklep, po katerem se nam morajo podpore dajati brez obresti. Kaj pa vlada hoče od nas? Vladni zastopnik je rekel, da to lahko prevzamemo, a to ni res, vlada zahteva, da se vežemo za več ko 50 let; zdaj še sami proračune delamo, če se pa vladnemu zahtevanju vdamo, gré polovica vseh deželnih priklad nad 50 let v državno blagajnico. Baron Apfaltrern je rekel: dovolimo še 10%, da pokažemo, da hočemo iti do zadnje meje; al tam smo že danes. Če dovolimo vladi 10% ali 30.000 gold. je to za državo malenkost, za nas pa veliko. Nadalje govornik razlaga, da denar potrebujemo za domače potrebe, za šolstvo itd.; če je baron Apfaltrern rekel, da državni zastop v denarnih zadevah ni „coulant“, vzemimo si to „ad notam“, tudi pri nas gré za denar in tudi mi recimo, v denarnih zadevah „hört die Gemüthlichkeit auf“. Finančni minister ima iz svojega stališča prav, da trdno stoji, tudi mi bomo pravo zadeli, če trdno stali bomo pri svojem prepričanju. Govornik se sklicuje na druge dežele, katerim so se tudi enake pogodbe predložile, o katerih pa še ni slišati, kaj so storile, le od Bukovine je znano, da tamošnji deželni zbor je stvar izročil deželnemu odboru v obravnavo; vidilo se bo toraj, kaj bodo druge dežele storile. Konečno govornik priporoča predlog finančnega odseka. — Deschmann, ki je potem govoril, nima dosti upanja, da bi dežela v tej stvari kaj dosegla; v tem smislu je ugovarjal in spodbijal dr. Bleiweisa in dr. Costo in priporočal predlog barona Apfaltrerna. Apfaltrern je potem pač še enkrat govoril, a povedal je prav malo.

Dr. Bleiweis je na to Deschmann-u pritrdil, da v vseh deželah tožijo o prevelikih davkih, toda vprašanje je, ali je še mnogo drugih tako revnih; z zemljiškim davkom preobloženih dežel, kakor Kranjska; naj Deschmann v „Laibacherici“ bere, kako grunt za gruntom gré na kant; Deschmann pravi, če se reče, da je Koroška in Štajarska po vpeljanem katastru manj plačevala davkov, porečejo v državnem zboru, ravno to je dokaz, da ste ti deželi poprej plačevali preveč; al gospoda moja, Sava v nekaterih krajih mejí našo deželo, pogledajte, kako so unkraj Save zemljišča cenjena, kako pri nas. To povejte in recite še, da smo ravno zdaj v strašanskem strahu, da, ako bi v novi uravnavi zemljiškega davka glas Kremar v obveljal, pridemo še na huje, kakor smo bili poprej. Postava od 24. maja 1869. leta utegne dobra biti, al bojim se, in ko pride ta stvar na vrsto, bom več govoril o tem, bojim se, da nas organi, katerim je izročena izvršitev te postave, pripravijo do tega, da pridemo iz dežja pod kap! Če se državnim poslancem vse dobro razjasnuje, morajo pritrditi, da smo z davki preobloženi. Če se je reklo, da ravno po zemljiški odvezi „ist unser Bauer ein freier Mann geworden“, zavolj tega pa menda ne bode pozabil, da je Deschmannov „freier Mann“ 9 milijonov preveč plačal.

Dr. Costa je potem povdarjaje važnost tega predmeta vnovič besedo poprijel in pravico naše dežele dokazoval, sklicaval se na cesarski sklep 12. novembra 1865, ki odločuje, da se nam brezobrestni zajem mora dajati, da pokrijemo primanjkljeje pri zemljiško-odveznem zakladu. Če ministerstvo to zdaj drugače tolmači, mi se držimo cesarske besede. Spodbijal je barona Apfaltrerna, na koncu pa izrekel, da je malo upanja, da zmagamo, kajti kako bode Deschmann zastopal naš predlog v državnem zboru, zoper katerega je danes govoril. Al če se tudi pogodba ne sklene zdaj, pripustimo to prihodnosti, in dosegli bomo boljše pogoje.

Potem ko je še vitez Savinschegg priporočal sprejem vladne ponudbe, se je seja pretrgala, da je

finančni odsek Apfaltrernov predlog pretresaval, al odsek v svoji večini se je možato držal poprejšnjega svojega sklepa in zopet predlagal, da naj se sprejme le po 10% priklad od vžitnine, ne pa po 20%, kakor jih baron Apfaltrern nasvetuje.

Dr. Costa je zahteval, naj se v tej važni zadevi glasujejo po imenih in bilo je tako. Za Apfaltrerna, to je za 20% so glasovali: grof Blagay, Braune, Deschmann, vitez Gariboldi, vitez dr. Kaltenegger, vitez Langer, grof Margheri, baron Rastern, Franjo Rudež, vitez dr. Savinschegg, dr. pl. Schrey in baron Apfaltrern sam; — za odsekov predlog, to je za 10% so glasovali: dr. Bleiweis, dr. Costa, Horak, Jugovic, Kotnik, Kozler, Kramer, M. Lavrenčič, Murnik, Obreza, Pakiž, dr. Poklukar, dr. Razlag, Karol Rudež, Tavčar, Toman, Zagorec in dr. Zarnik. Toraj je odsekov predlog zmagal z 18 glasovi nasproti 13 glasom. — Nazočih ni bilo: grof Barbo, Kramarič, Andrej Lavrenčič, grof Thurn, Robič in knezoškof Widmer. — Konečno so se sprejeli tudi vsi drugi odsekovi predlogi.

Vladni zastopnik vitez Widmann je potem odgovoril na interpelacijo dr. Poklukarja gledé sprejemanja ljudi in blagá na Rudolfovem kolodvoru v Ljubljani, da se dosedaj še ni nič spremenilo v tem obziru; — dalje je odgovoril na interpelacijo dr. Coste gledé neke pritožbe Bistriških kajzarjev v Planinskem okraji zavolj servitutnih pravic, da je preiskavo učinil v tej reči, in da bode izidu preiskave primerno rešil pritožbo.

Potem je vladni zastopnik c. k. dvorni svetnik vitez Widmann na interpelacijo grofa Barbo-a odgovoril gledé uravnave zemljiškega davka, zlasti gledé neke dotične spomenice bivšega administrativnega referenta Pajka. Vladni zastopnik je trdil, da vlada dela na to, da se postava od 24. maja 1869 izvršila bode pravično, da pa deželna komisija za uravnavo zemljiškega davka o Pajkovi spomenici ni sklenila nič.

Po nasvetu barona Apfaltrerna pričel se je o tem predmetu razgovor, ki je bil jako viharen. Ker je uravnava zemljiškega davka za našo deželo silno važna in se je bati, da se dotična postava izvršila bode v veliko škodo naše uboge dežele, naj poročamo tudi o tem predmetu nekoliko obširnejše.

Prvi, ki se je oglasil, je bil baron Apfaltrern, rezultat njegovega govora je bil ta, da se je po interpelaciji, ki med drugim grajo izreče, da nekateri udje dotičnih komisij ne spolnujejo svoje dolžnosti, na svoji časti jako razžaljenega čutil in da je konečno položil svoj mandat kot ud deželne komisije za uravnavo zemljiškega davka.

Dr. Bleiweis se začudi, kako se Apfaltrern more čutiti razžaljenega; res so bili nekateri ali mnogi udje z grajo omejeni v interpelaciji, al o baronu Apfaltrernu ni bilo govora ne misli; v interpelaciji izrečno stoji „čast in hvala možem, ki so svojo dolžnost spolnjevali“, mislim, da med temi možmi je tudi baron Apfaltrern; kako mora potem trditi, da je bil po interpelaciji zadet? to njegovemu govoru vzame vso veljavo. Stvar je prevažna, da bi jo z malimi besedami odpravili; naši potomci nas bodo dolžili, da nismo storili svoje dolžnosti, če se postava tako izpelje, kakor kaže. To je gotovo najvažnejša stvar tega zborovanja, zato so tisti, ki so podpisali interpelacijo, mislili, da storé svojo dolžnost, in interpelacije jedro je edino to, da bi deželni zbor zvedel, kaj je Pajk v svoji spomenici nasvetoval deželni komisiji. Sliši se, da so njegove opazke jako temeljite in interpelacija je šla na to, ali vlada vé za to spomenico, in ali jo hoče predložiti dotičnemu deželnozbornemu odseku, ki ima 2 peticiji v tej zadevi v rokah, da bomo zvedeli, kaj je Pajk govoril; njemu zaupa vsa dežela, on pozná svojo deželo. Pajk, go-

spôda moja! ni naše stranke, v tem obziru se ne potegujem za njega; on je ravno tako lojalen cesarjev uradnik, kakor malokdo, dolžnost ga je silila, da je nasprotoval razmeram, ki utegnejo neskončno škodljive biti naši deželi. O pravem času je spregovoril, jaz sicer nisem bral spomenice, al slišal sem, da se je od mnogo strani reklo: ojstra je, pa.... Mi bi le radi slišali, al se res postava izpeljava v istem smislu, kakor je bila sklenjena. Gospôda moja! pred sem omenil pisma do presvitlega cesarja, ki ga je osnoval grof Anton Auersperg o zemljiškem davku dne 14. marca l. 1844. Tam noter berete ravno tiste pritožbe, katere so v naši interpelaciji, da so tujci prišli v našo deželo, ki cenijo naša zemljišča, kakor so jih tistikrat cenili, in da se po tem odločuje davek. Ravno tiste besede, katere zdaj rabimo, so takrat rabili deželni stanovi v prošnji do cesarja. Merodajen je žalibog zdaj v naši deželi človek (Kreman), ki ne pozná dežele naše, ki ne razume jezika našega, ki stoji le na fiskalnem stališču, katerega pa postava ne zahteva. Temu se mora mo upreti, zdaj je čas za to, ne pa vse zakrivati in zakrivati.

Zdaj se je oglasil dr. Razlag, govoril je v nemškem jeziku, gotovo nam nasprotni stranki na ljubo. Jedro njegovega dolzega govora, kateri po večem ni bil v nikakoršni zvezi s predmetom obravnave, je bil ta, da je sam sebe jako hvalil gledé delovanja v deželni komisiji, prezrl pa je pri tem popolnoma zlate prislovice, da mora delo hvaliti moža. Povedal je celó, da je enkrat v nekem pododseku deželne komisije 28 dni delal od 9. ure zjutraj do dveh popoldne in od 4. ure popoldne do osmih zvečer, ter očital dr. Costi, da se tega dela ni vdeležil. Zagovarjal je tudi delovanje komisij za uravnavo zemljiškega davka; očital je nekaterim slovenskim časnikom, da so davkoplačnike opozorne storili na nevarnost, ki jim pretí po previsokih tarifih gledé uravnave zemljiškega davka, in na smeh je postavljaj nasprotni stranki uboge občine, katere so se predrzile, pritožbe vložiti zoper tarife. — Gledé na pritožbo interpelacije, da namreč na čelu postavo izvrševajočih organov stojé tujci, ki ne poznajo dežele naše, tedaj ne zemlje njene, ne podnebnih in še družih krajnih razmer ne, tujci, ki še jezika našega naroda ne razumejo in s kmetovalci govoriti ne morejo, a vendar si drznejo, svoje napačne zapopadke o deželi naši za prave in resnične proklamovati in o cenitvi zemljiških pridelkov vrivati jih drugim možem, ki deželo našo in vse razmere njene popolnoma poznajo, — je dr. Razlag povdarjal, da v Avstrijskem noben Avstrijan tujec ni. Konečno je govornik položil svoj mandat kot ud deželne komisije za uravnavo zemljiškega davka, ker se je tudi on kakor baron Apfaltrern po interpelaciji čutil razžaljenega.

Potem sta se oglasila Kozler in Kotnik. Ker sta tudi podpisala interpelacijo, tudi ta dva izrečeta, da nista mislila nikogar žaliti, ampak da jima je šlo le za stvar; sicer pa povdarjata, da sta pač pravico imela podpisati tako važno interpelacijo; poslednji, ki je bil namestnik deželne komisije, je tudi položil ta svoj mandat.

Zdaj se je oglasil dr. Costa, ki gledé na to, da ga je dr. Razlag ščipal, položaj njegov pri deželni komisiji razjasnuje. Govornik pravi, da je bil tudi on voljen v tisti pododsek, kateremu naloga je bila, pregledovati operate okrajnih komisij, odločno pa je tistikrat izrekel, da mu ni mogoče vstopiti deloma zavoljo tega, ker je bil z delom preobložen, posebno pa zaradi skušenj, katere si je nabral pri deželni komisiji poprej še, ko je bil dr. Razlag voljen. Ko je bil na Dunaji, govornik nadaljuje, ga je deželna komisija enoglasno

pooblastila, naj potuje po deželi, da se prepriča, kako delo napreduje; nerad, pa vendar je potoval sicer ne po vsej deželi, ker so ga okoliščine primorale potovanje popustiti. — Al sem bil 28 dni na potovanji al morda še več, tega ne vém — ne zapisujem tako na tanko, koliko ur da delam, gotovo pa sem potoval več dni, več tednov. Vrnivši se prosil sem, da naj se seja skliče, tu sem na tanko poročal, kaj sem pozvedel; najbolj zanimiv je bil moj pogovor z okrajnim glavarjem grofom Aleksandrom Auerspergom, ki je pozneje postal predsednik deželne komisije; ravno to, kar mi je grof Auersperg pravil, sem navajal v seji in rekel, kako napčno se dela pri okrajnih komisijah. (Čujte! na levi.) Na tanko sem razložil, kako se izvoljeni zastopniki ne morejo v bran postaviti udom od ministerstva imenovanim. Zvedel sem, da se je skoraj pri vseh okrajnih komisijah fiskalično pritiskalo od strani deželnega inšpektorja (čujte! na levi — nemir na desni); prosim, gospoda! pripravljen sem, imena povedati, če je treba. Jaz vem, da je bilo pri neki komisiji vse delo gotovo, da so tarifi bili izdelani in vsi udje ene misli, — pride deželni inšpektor, čez noč so se vsi tarifi predelali in drugi dan je zastopnik finančnega ministerstva to ovrigel, kar je sam postavil. (Čujte! na levi.) Resnica je tudi, da je bila marsikatera podlaga sama fikcija. Vse to je mene napotilo takrat, da bodem položil svoj mandat zarad tega, ker sem prevedel, da pot, na kateri se vravnava davek, ni koristna za deželo. To je bilo pričanje moje, in zarad tega sem položil mandat.

Lahko je iz pritožeb, katere so se izdelale po vsej deželi, kak stavek vzeti in ga staviti deželnemu zboru na posmeh, ali drugo vprašanje je, kaj je s tem pomagano in kaj ima deželni zbor opraviti s takimi reklamacijami, o tem soditi ima deželna komisija. Konečno se govorniku popolnoma nedostojno zdi, občine, ki se potegujejo za nižji davek, stavljati na zasmehovanje in to tem bolj, ker deželni zbor o številkah, ki jih je navajal dr. Razlag, ne more soditi.

Tudi dr. Bleiweis je odgovarjal dr. Razlagu, ter omenil: Če je tudi poslednji več smešnic „zum besten“ dal, vendar je to, kar se tiče bistvene stvari, zamolčal, namreč Pajkovo spomenico, bral je le en par odlomkov, vse drugo je pustil na stran; tudi ta govornik graja, da so se občine stavljale na zasmehovanje, dostavši, da so gotovo vzroke imele, če so se pritožile. Dr. Razlag je rekel, nadaljuje govornik, „kein Oesterreicher ist in Oesterreich ein Fremder“. Jaz mislim, da bo kmalu do tega prišel, da bo on rekel, v Sloveniji ni nobenega renegata! Po vsem tem pa mi je ljubo, da pride to v stenografični zapisnik, da bodo potomci vedeli, kako lepo nam je dr. Razlag govoril v tej stvari. Vso odgovornost pa zdaj lahko položimo na njegove rame, ako bi potomci se utegnili pritožiti.

S tem je bila debata o interpelaciji zarad uravnave zemljiškega davka končana. (Dal. prih.)

Naši dopisi.

Iz Zagreba 22. okt. (Otvorenje vseučilišča). O slovesnostih, katere je Zagreb ravno pretekli teden videl in h katerim sta se iz Ljubljane posebno očitno vdeležila društvo „Sokol“ in pevski zbor čitalnice z zastavama ter več drugih domoljubov, ste že imeli kratka telegrafična poročila. Moj namen ni popisovati unanje slovesnosti, narisal bom le na kratko notranje otvorenje hrvaškega vseučilišča. — Po slovesni maši v stolni cerkvi, katero je služil nadškof Mihajlovič in pri kateri so bili razen velikega števila tujcev nazoči ban Mažuranič kot zastopnik cesarja, ogerski minister Pauler, general Mollinary, škofa Strossmayer

in Smičiklas itd., se je pričela prava slovesnost otvorenja v sobani akademije (avli). Akademski senat s svojim rektorjem pripelje kraljevega poverjenika bana Mažuraniča, kateri stopivši na prestol dá prebrati njegovo imenovanje za poverjenika Nj. Veličanstva, potem zakonske člane o vseučilišču. Na to proglasi z vzvišenim glasom vseučilišča otvorenje. Zunaj zapojó zvonovi in topovi zagromé. Ban dá potem prebrati pisma, ki se tičejo prvega rektorja Matije Mesića, ter mu veli prevzeti rektorsko stolico. Dalje v latinskem govoru izreče željo, da bi vseučilišče, ki je postalo le po velikih žrtvah naroda, posebno pa blazega mecenata škofa Strossmayerja, pod krilom Nj. Veličanstva se razcvetalo in trajalo na veke. Za njim govori prvi rektor, ki pričeni: „Velik je dan, ki ga danes slavi ves hrvaški narod“, pozdravlja v latinskem jeziku zastopnike raznih vseučilišč, akademij, učenih in književnih društev itd. Kratek zadržaj govora njegovega je bil: Razvitek duševnega in znanstvenega živelja v Hrvatih sploh, posebno pa vse ono, kar je sodelovalo, da je slednjič došel narod do otvorenja hrvaškega vseučilišča. Pokazavši tako, kaj so žrtvovali za vseučilišče naroda najboljši sinovi, opominja dijake in profesorje, da ne bi zaostali za željami vsega naroda, nego opravičili nade njegove. Govoril je čez uro časa. Potem so pristopili po vrsti zastopniki učenih zavodov, med njimi tudi slovenske „Matice“, da pozdravijo vseučilišče in njegovega rektorja ter mu podajo adresse. Matičino addresso je izročil dr. Costa s slovenskim nagovorom. Spregovoril je tople besede o ustanovitvi zavoda, ki ga tudi Slovenci pozdravljajo za zvezdo veselejše prihodnosti; kajti Matica slovenska je skupščina vseh Slovencev v 5 krajinah raztresenih, naj se toraj pozdrav njegov sprejme za glas celega slovenskega naroda. — Žalibog, da Slovenci, ki smo tudi en del Jugoslovanov, zdaj ne moremo še uživati vseh pravic, ki se bodo delile onim, ki bodo tu študije svoje dovršili, al upati smemo, da se odstranijo te ovire in da vseučilišče trojedne kraljevine bode tudi učilišče sinovom matere Slovenije.

Govor, čegar bistveni zapopadek so gori navedene besede, je bil živahno sprejet. Izmed zastopnikov tujih vseučilišč je govoril posebno profesor Gneist iz Berlina, pozdravlja najmlajšo sestro na jugu, kateri namen je omiko širiti proti vzhodu. On pravi, da se pravi nemški učenjaki ne spodtikajo nad nobenim jezikom, marveč, da vidijo v različnostih jezikov le pospeh izobraženja. Zastopana so bila po posebnih poslancih vseučilišča: Bolonjsko, Pražko, Krakovsko, Graško, Peštansko, Berolinsko, Kološvarsko; akademiji Ogerska in jugoslovenska, Česki muzej, srbska visoka šola Beligradska in učeno društvo, Matici slovenska in slovaška itd.; poslanci so pozdravljali vseučilišče vsak v svojem jeziku, slišali so se pozdravi v madjarskem, českem, poljskem, hrvaško srbskem, slovenskem, slovaškem, nemškem in laškem jeziku. Dunajsko vseučilišče ni poslalo nobenega poverjenika. Ali je to mrzenje do slovanskega vseučilišča? Čudno je na vsak način. Rektor je vsem skupaj odzdravljaj latinski. Naposled so bili prošeni vsi zastopniki in dostojnejši gosti, vpisati svoja imena v spomeniško knjigo. Konečno še nekoliko o drugih gostih. Slovenci, katerih je bilo došlo iz Ljubljane lepo število s „Sokolom“ in Ljubljanskim pevskim zborom vred, so bili nam mili bratje, menimo, da so vzeli seboj prijazen spominj do bratov Hrvatov. Slovencev je prišlo iz vseh krajev, le iz Štajarskega smo le malo videli. Nimajo li simpatij do nas bližnjih jim sosedov? Nadjamo se in želimo, da vsi bratje Slovani, ki so nas počastili, v blagem spominu ohranijo ta dan in nas.

zakrije v robec ter odgovori z glasom tužnosti, ki jej pa ne prihaja iz srca:

„Oh, da, res je ni več! Moj Bog!“ in se skuša ihteti, kar jej pa ne gre prav. Jaz zopet pričnem:

„Zdaj, ko je ni več, bi dediščina brata vam pripadla? Ako bi pa Dora še živel, bi vi ne dobili nič?“

To vprašanje jo spravi vidno v zadrego. Najprvo me jezno pogleda, potem pa, ko da bi se zopet zavedala, da je v nevarnosti, se jame zopet ihteti. Jaz sem bil prepričan, da imam pred sabo hudodelnico, zlasti ko se pri mojih besedah: „Vam je moglo na tem ležeče biti, da se Dora iz poti spravi, zato leti na vas sum, da ste vsaj vedeli za to hudobijo, če že družega ne“, — zgrudi na tla in vsaj na videz pride ob zavednost. Jaz jo pustim v sobi, ter pokličem deklo, da ji pomaga, če bi bilo treba; ob enem pa postavim enega med tem došlih žandarjev pred vrata izbe s poveljem, da mi poštarice ne spusti iz sobe. (Dal. prih.)

Iz deželni zborov.

Deželni zbor Kranjski.

10. seja 13. oktobra. (Konec.) — Računski sklep zemljišno-odveznega zaklada za leto 1873 potrdil se je brez razgovora (dohodki 678.693 gold. 68 $\frac{1}{2}$ kr., stroški 737.606 gold. 24 $\frac{1}{2}$ kr., blagajniški ostanek 31.087 gold. 44 kr., aktivni zaostanki 7.047.533 gold. 64 kr., pasivni zaostanki 8.868.867 gold. 6 $\frac{1}{2}$ kr., toraj končni pasivum 1.821.333 gold. 42 $\frac{1}{2}$ kr.). — Sprejel se je tudi proračun istega zaklada za leto 1875, namreč potrebščina 633.580 gold., zaklada 633.580 gold.; v zakladi je deželni donesek proračunjen z 230.540 gold., da se ta pokrije, je deželni zbor priklade sklenil, kakor lansko leto, namreč 20% priklade na direktne davke, in 10% priklade na vžitnino od vina, vinskega in sadnega mošta in od mesa.

Konečno je dr. Poklukar s 15 družniki izročil sledečo interpelacijo do c. k. vlade:

„Oddal sem dne 26. septembra t. l. zvečer krog $\frac{1}{2}$ 12. ure na tukajšnjem kolodvoru južne železnice 9 pisem v enakih zavitkih, z enako pisavo v napisih in vseh dobro zapečatenih. — Izmed teh pisem je tukaj priloženo razpečateno došlo postaji Otok poleg Radoljice, kar kaže uradno potrdilo in uradni pečat; vidi se pa tudi po slabo prilepljenem delu zavitka, da je bilo pismo namenoma odprto na poti od oddaje do zadnje postaje. — Ni prvič, da se je taka pripetila mojim pismom, ali da so bila zgubljena, in enako mi potrjujejo znanci o svojih oddanih ali sprejetih pismih. — Vse to in okoliščine povedane dogodbe nehoté zbuja spomin na tako zvani „črni kabinet“. — Gledé na to, da oddano pismo od prve do zadnje postaje le po uradnih rokah teče, in da ima slučajno poškodovanje redno tudi znamenje slučajnosti, človeka pri najboljši veri na splošno veljavo in nedotakljivost poštno, sum obhaja, da bi znala tudi med poštnimi organi roka biti, katera namenoma prestopa postavo za varnost tajnosti pisem.

Zato prašajo podpisani: ali hoče c. k. vlada povedano pogodbo ostro preiskati in sploh paziti, da se postava za varnost tajnosti pisem ne žali.

Dr. Poklukar. Dr. Costa. Jugovic. Tavčar. Obreza. Kotnik. Schaffer. Kozler. Kramer. Pakiž. M. Lavrenčič. Murnik. Horak. Dr. Bleiweis. Karol Rudež. Dr. Zarnik.

11. seja dne 15. oktobra. — Vitez Langer poroča o peticiji učiteljskega shoda o pravici krajnih šolskih svetov, predlagati kandidate za učiteljske službe;

v daljem govoru govornik prav dobro vtemeljuje, da prošnja v ničem ni opravičena ter v imenu šolskega odseka nasvetuje, da naj se prošnja ne vsliši.

Dr. Bleiweisu se nasvèt učiteljskega shoda dozdeva nevaren in zoperustaven; da je učiteljski shod, ki se je vršil pod vodstvom Pirker-jevimi prišel do tega nasveta, vzrok sta §§. 3. in 19. postave gledé šolskega nadzorstva; tamkej je izrečeno, da v okrajnem in v krajnem šolskem svetu imajo tudi cerkveni zastopniki besedo in ti so liberalnim učiteljem trn v peti; konečno je govornik priporočal predlog šolskega odseka.

Dr. pl. Schrey, se vé, pa je temu predlogu ugovarjal, očital je šolskemu odseku, da stvar ni dobro pretresoval, da je prošnja opravičena (v čem neki?) in je zahteval, da naj se prošnja izroči deželnemu odboru v prevdarek in poročanje, kedar se deželni zbor zopet prične, toda ta predlog ni obveljal.

Dr. Costa v daljem govoru spodbija Schrey-a, ki je izrekel: „Die Landeslehrerconferenz hat eine furchtbare Schulfinsterniss constatirt.“ Res je tako, zakliče govornik, toda v drugem pomenu, kakor si ga je predgovornik mislil. Obžalovati se mora, da so učitelji izvolili take zastopnike, da se je stvar tako rešila. Deželni shod učiteljev nima družega obravnavati, nego pedagogične reči, in bolje bi bil storil, se po tem ravnati, kakor da je vse drugačne stvari sklepal, da je krajne šolske svete v peticiji napadal tako neopravičeno; kajti ni ga prinesel enega dokaza, da je istinito tako, kakor popisuje prošnja. Gosp. pl. Schrey pravi, da so te pomanjkljivosti obče znane; če on misli, da je vse obče znano in resnično, kar pišeta „Laibacher Tagblatt“ in „Schulzeitung“ (veselost na levi), potem ima prav. Al govornik misli, da to ne zadostuje, ampak da je treba dokazov, če se stopi pred postavodajstvo s tožbami zoper zastope, ki so nastavljeni po postavi. Gosp. pl. dr. Schrey pravi dalje, učitelji morajo skušnjo imeti, da tak ne gré dalje; al jaz sem ud deželnega šolskega sveta, pričujoč pri vsaki seji in moram reči, da dozdaj ni bilo še ovire zavolj tega, ker krajni šolski sveti predlagajo učitelje; jaz imam skušnjo, da ti sveti ne storé tega, kar Pirker hoče, al oni tudi niso zato postavljeni; predlagajo pa učitelje, katere poznajo za sposobne. Nasproti pa vem, da se hočejo včasih učitelji vsiliti, za katere občine ne marajo; znano mi je mesto na Kranjskem, kjer je krajni šolski svet dvakrat odvrnil učitelja, ki se mu je hotel vsiliti, in predlagal družega, ki ga potem imenovati je bil primoran deželni šolski svet. Če se pa postava preuredí tako, kakor je deželni shod učiteljev prosil, potem nimajo občine nič govoriti, ampak samo plačevati, in to ne gré, mislim; če so občine prevzele toliko žrtev, naj imajo tudi pravico, imenovati učitelja. Dr. pl. Schrey je rekel, zdaj se učitelji volijo „nach dem persönlichen Geschmack“; mislim, da bi se potem ravno tako godilo, razloček je le ta: sedaj se volijo „nach dem persönlichen Geschmacke der Ortsschulrätthe“, potem bi se pa volili „nach dem persönlichen Geschmacke des Landesschulinspectors Pirker!“ (Deželni glavar preseka govorniku besedo, češ, da naj osobnosti opusti, toda dr. Costa nadaljuje:) Jaz sem neprijatelj osobnosti, čudim se pa, da se zadnjič ta opomba ni naredila, ko se je tako osobno govorilo zoper osebe, ki niso bile prav v nobeni dotiki s stvarjo; al zdaj je druga; Pirker je deželni šolski nadzornik, in jaz omenil nisem družega, kakor da bi bil nasledek sklepa učiteljev ta, da bi Pirker potem imenoval vse učitelje na Kranjskem, — o Pirkerjevi osobnosti pa so mnenja različna.

Če je predgovornik rekel, nadaljuje dr. Costa, da so na Koroškem naredili tako postavo, je to istina, al razun Koroške se to zgodilo ni v nobeni drugi deželi;

počakajmo nasledke na Koroškem, bomo videli, ali bodo zadovoljni ali ne. Govornik je toraj zavolj tega, ker ni enega dokaza, da bi ne bila sedanja postava v tem obziru koristna, ker ni enega dokaza, da bi krajni šolski svéti ne storili svoje dolžnosti, priporočal predlog šolskega odseka, katerega odsek ni površno, kakor dr. pl. Schrey trdi, ampak temeljito prevdarjal in sklenil enoglasno.

Pa še drugi vzrok je, zakaj da je govornik zoper premembo postave. Gospôda moja, povdarja, mi hočemo vendar le imeti in ohraniti svojo narodnost. Minister nauka je pač rekel, da noče germanizovati pri nas. Mogoče, da tega ne namerava, ampak da spoštuje postavo in da hoče, Slovenci naj se ohranijo; al druga je, kako se izvršuje postava. Une dni se nam je očitalo: „wir sind Deutschenfresser“. Gospôda moja, to je smešno, očitati nam, če protestujemo zoper to, da se slovenščina odpravlja celó v ljudskih šolah in vriva nemščina. Al ministerstvo to vé ali ne, tega ne znam, al gotovo je to germanizovanje, in zoper to moramo protestirati odločno, zavoljo tega morajo naši učitelji neodvisni ostati od vlade in od deželnega šolskega svéta, zarad tega naj, kakor do sedaj, okrajni šolski svéti imenujejo učitelje. Drugače je samostojnost učiteljev popolnoma proč; germanizacija ima prosto pot, če so učitelji odvisni od deželnega šolskega inšpektorja Pirkerja. Jaz ne zaničujem nemškega jezika in nobeden naše stranke, kajti nikdo ne taji, da je nemščina za nekatere kroge potrebna. Bleiweisov „Sprachenzwangsgesetz“, kakor so ga imenovali po vsem svetu, ne zahteva, da naj bi nemški jezik ne bil učni predmet, ampak odločno zahteva, da naj se domači sinovi na Kranjskem naučé popolnoma slovenski jezik, in da naj ostanejo zvesti sinovi svojega naroda. (Živa pohvala na levici.)

Vladni svétnik Hočevar, ki je v tej debati zastopal vlado, je imel prav sitno stališče, kajti jako nehvaležen predmet moral je zagovarjati. Napenjal je vse svoje moči, da bi koga previral, toda s kakim vspehom, razvidno je iz daljnega razgovora, v katerem so mu posamezni govorniki spodbili vsako točko. — Dr. Costu je Hočevar ugovarjal, da so se deželnega shoda vdeležili najboljši in najbolj izvedeni učitelji (?), da so zborovali brez vsakaterega vpliva (?!), da je Pirkerja vodila v tem shodu najstrogejša pravica in nepristranost (?) in da zasluge njegove hvalno pripoznava deželni šolski svét (??) in više oblastnije (znabiti!); končno je vladni zastopnik trdil, da se slovenščina ne odpravlja nikjer (?!!).

Na to mu dr. Costa odgovorí, da se je slovenščina odstranila iz realke, da je odpravljena iz učiteljske vadnice, da se je odrinila kot učni jezik v ljudski šoli v Postojni in da se to namerava tudi v Kamniku.

Potem dr. Zarnik zagovarja odsekov nasvèt, in dalje spodbija vladnega zastopnika. Učiteljski shod bi ne bil peticije poslal deželnemu zboru, če bi bil deželni šolski svét v narodnih rokah; ker pa je to ravno narobe, ker je deželni šolski svét po čisto nepostavnem potu prišel v roke vladne stranke, se je ta peticija naredila; tukaj zajec v grmu tičí! Kar se germanizacije tiče, govornik navaja nekoliko dokazov, rekši, da bode, akoravno je deželni glavar mislil, osobnosti spuščati, vendar-le imenoval šolskega nadzornika Pirkerja, ker se zdaj ni mogoče meniti o zraku; Pirker se ne napada kot privatna oseba, ampak kot načelnik našega šolstva. Na priliko je prišel Pirker v Cirknico in rekel učitelju, ali bi ne bilo mogoče, da bi se namestu slovenskega računati začelo nemški, da bi se reklo namestu „prištevatí, odštevatí“ rajše „addiren, subtrahiren“ itd., — tako se bodo učenci počasi privadili in

stvar bo šla naprej (čujte! na levi); — dalje zagleda Pirker na steni slovenske karte, proč ž njimi, tega ne dopušča ministerstvo! Učitelj reče, da je to njegova lastnina, ki jo je šoli dal, da stene niso prazne, al nič ne pomaga proč! proč! — zdaj so stene prazne. (Čujte, čujte! na levici!) — Dalje navaja govornik, da je pod Metternichom veljal abecednik, iz katerega se je učilo „veja Ast, šilo Afte“ itd., reklo se je takrat, da je to germanizatorno. Potem je bilo nekoliko napredka; a zdaj veljá zopet oni abecednik „veja Ast“. — Ali je toraj to germanizacija ali ne? in to vse se je zgodilo za časom sedanjega šolskega nadzornika Pirkerja.

Vladnemu zastopniku Hočevarju, ki je trdil, da se je učiteljski shod izvrševal izvrstno, je govornik ta-le slučaj navedel. Vsi učitelji, predno so šli v konferenco, pogovorili so se, da nočejo postati c. kr. uradniki, ne od vlade odvisni, in če bo Pirker tudi kaj tacega nasvetoval, se mu bodo uprli; — al veste, ko so miši sklenile, da bodo zvonec navezali mački, se jim je to pokazilo (veselost med poslanci in na galeriji), — taka se je tudi učiteljem zgodila. Pirker pride in učitelji so enoglasno pritrdili njegovemu predlogu. (Nemir na desni.) Da, da! gospoda, jaz Vam to, če treba, sodnijsko dokazem. — Govornik nadaljuje, da ima Kranjski učiteljski „Lehrerverein“ dandanes neomejeno moč nad vsemi učitelji in navaja zato še nekatere dokaze. Končno izreče dr. Zarnik, da za odsekov predlog glasuje, ker je slovensko naše učiteljstvo naš beden „unsere Burg“, in vsak, kdor bi ta beden izročil našim nasprotnikom, bi bil izdajalec našega naroda. Če pa učitelji žugajo, da popusté našo deželo, bi nasvetoval: Vas vse, kar vas je pri „Lehrervereinu“, ako greste iz dežele, spremimo z vojaško godbo do meje, tam Vam damo popotnino in Vam rečemo: Wir wünschen Ihnen, meine Herren, viel Glück auf den Weg und ein schönes Wetter! (Živa pohvala.)

Zdaj se je Deschmann oglasil ter vlado zagovarjal in trdil, da ne germanizuje; udrihal je po slovenski literaturi, češ, da le „Lumpacius vagabundus“ in take reči prestavlja iz nemškega; zagovarjal je šolskega nadzornika Pirkerja, zagotavljal je celó, čujte! da se Nemci za naš narod prav nič ne brigajo (!) in tako dalje v obširnem govoru.

Dr. Zarnik mu odgovarja: Če je g. Deschmann rekel, da sem učiteljstvo insultiral, bodem imena navajal učiteljev; pa nahajajo se med njimi možje, ki so nekdam peli slava Slavjanom, kakor g. Deschmann, se vé da bolj v prozi ne tako poetično kakor Deschmann. Če g. Deschmann očita, da Slovenci predstavljajo Lumpaci Vagabunda, kaj pa Nemci? Frou Frou in druga enaka francoska dela, pa zato nobeden ne trdi, da s tem bode nemški narod franceziran. Ker je g. Deschmann rekel, da se za naš narod Nemci ne brigajo, mu dr. Zarnik ugovarja, da vsak program pozná nemškega naroda „deutsch vom Belt bis zur Adria“. Proti tej nevarnosti se braniti moramo, ker smo poslanci slovenskega naroda. Da so g. Deschmannu naše težnje fantomi, to nam ponavlja že mnogo časa, pred pa je Deschmann prepeval „Slava Slavjanom“, kakor nekteri, ki so bili v učiteljskem shodu, katerim pa ne želim družega, kakor da naj jih bijejo ne vem katere grablje, kedar bodo zabavljali zoper majko Slavo! (Pohvala na levici.)

Konec vsega razgovora je bil ta, da je zmagal predlog šolskega odseka, po katerem se je prošnja deželnega shoda učiteljev odbila. (Kon. prih.)

— Grof Andrassy prišel je na Dunaj.

— Časnik „Montags-Revue“ (kandidat za ministerstvo dr. Unger) piše: „... Posebnih simpatij za ustavoverno stranko ni. Če kaj ustavi na pomoč pride, je na podlagi sedanje državne sisteme pridobljena srečna vnanja politika...“

17. oktobra: Andrassy izreka, da se s spomenico Beustovo, katero mu je cesar v prevdarek dal, vjema.

20. oktobra sklene cesar odgovor Českemu deželnemu zboru v smislu, ki je nasproten Hohenwartu.

20. oktobra razglša časnik „österr. Journal“ sestavek z naslovom: „Kralj Andrassy“.

24. oktobra sta grof Henrik Clam-Martinic in dr. Rieger prišla na Dunaj, in spišeta spomenico proti reskriptu v smislu Beustovem načrtanemu, v katerem povdarjata to, da so obravnave za spravo tekle pod okriljem cesarjevem.

26. oktobra je ministerstvo Hohenwartovo poklonilo cesarju pismo, v katerem prosi, da ga odveže službe svoje.

30. oktobra je cesar razpustil ministre vse razun Holzgethana.

4. novembra izročuje deželni zbor Česki Holzgethanov odgovor odseku.

6. novembra prosi Beust, na višem mestu zato opominjan, izpusta iz svoje službe.

8. novembra je bil iz službe izpuščen.

16. novembra dobí knez Adolf Auersperg nalog, naj sestavi novo ministerstvo.

Konec teh državopravnih obravnav kaže:

1. Cesarjevo priznanje pravic Českega kraljestva.

2. Gotovost, da v Avstriji ne velja parlamentarna vlada, in sicer zato ne, ker v parlamentarni sistemi nikakor ni navadno, da se odstrani ministerstvo, ki ima večino dveh tretjin za seboj.

To oboje daje nam upanje, da sedanja sistema, če tudi ima za zdaj večino dveh tretjin v državnem zboru, nikakor ne more misliti, da tudi v prihodnosti je veljava gotova.

Slovansko slovstvo.

* СРБАДИЈА (Srbadija) se zove ilustrirani list za zabavo i poduk, ki je začel izhajati 15. oktobra na Dunaji. Na ogled in naročbo razpošiljana dva poziva kažeta res krasne slike, in ker list bode donášal članke v smislu velecenjenega nemškega „Ueber Land und Meer“, vreden je, da tudi pri nas Slovencih, katerim ga toplo poročamo, dobí obilo naročnikov. Cena za celo leto mu je 6 gold., na pol leta 3 gold., na $\frac{1}{4}$ leta 1 gold. 50 kr. Naročnina se pošilja pod adreso: Administration der „Srbadija“, Wien III. Ungergasse Nr. 2.

* Pod naslovom: „Dejanski nauki o kopitnem podkovstvu s podobami.“ V angličanskem jeziku spisal William Miles. V slovenskem jeziku na svét dala kranjska deželna komisija za konjstvo — je ravnokar na svitlo prišla knjižica, o kateri drugi pot kaj več govorimo.

Iz deželnih zborov.

Deželni zbor Kranjski.

12. seja 16. oktobra. Akoravno nam je poročati še o nekaterih točkah 11. seje, to za danes vendar opustimo; spregovorili bomo o najvažnejših obravnavah 12. seje, in sicer najpred o obravnavi gledé ustanovitve kmetijske šole za Kranjsko.

Za ustanovitev te šole dela se že od leta 1862, zanimata se za to stvar ne le kmetijska družba in deželni zastop, ampak tudi veliki in še celó manjši posestniki. O silni potrebi take šole toraj le še spregovoriti besedico, bi bilo bob v steno metati; vendar je nam nasprotna stranka zopet napenjala vse moči, da bi bila stvar zavlekla in to menda edino le zavolj tega, ker se naša mladež iz kmetije podučevati zamore na taki šoli le v slovenščini.

Zlasti odlikoval se je v tej viharni debati Kranjski „Hoch Tory“ Križki baron Apfaltrern. Čeravno je plemenitnik najmodrejše krvi, vendar je bilo obnašanje njegovo, naravnost smemo izreči, tako surovo, neotesano in strastno, da se tacega ne nahaja med le nekoliko izobraženimi ljudmi. Toda preidimo zdaj na predmet, o baronu Apfaltrernu pozneje.

Da bi bil zamogel deželni odbor kaj več storiti pri c. k. ministerstvu kmetijstva v dosego državne podpore za to šolo, sprožil je v lanskem deželnem zboru vprašanje, koliko se bo dovolilo iz deželnega zaklada za kup kmetije za Dolenjsko kmetijsko šolo. Deželni zbor je v seji 20. decembra 1873 za kup take kmetije, za potrebna popraviljanja in za zidanja in za notranjo uredbo te šole dovolil iz deželnega zaklada 20.000 gld. in če treba še več. Na podlagi tega sklepa deželnega zbora je deželni odbor poprosil c. k. ministerstvo poljedelstva za ustanovni prinesek 30 000 gold. in za letni vzdržalni prinesek od vsaj 2400 gold. iz državnega zaklada. Gospod minister poljedelstva sam — izrečno pripoznaje živo potrebo, da se napravi kmetijska šola na Kranjskem, — je sklep deželnega zbora pozdravil najprijaznejše in najuljudnejše, ker je iz tega razvidel, da hoče deželni zastop v pospeh poljedelskega poduka dajati tudi tvarno podporo; obljubil je za ustanovitev prinesek 20.000 do 30.000 gold. in za vzdrževanje te šole letni prinesek 2400 gold. iz državnega zaklada.

Deželni odbor je pa med tem časom tudi ogledati dal kmetije, ki so se mu ponujale v ta namen. Akoravno pa je z navedenim sklepom deželnega zbora 20. decembra l. 1873 dobil privoljenje, da kupi posestvo, vendar je mislil si, da konečni sklep prepusti deželnemu zboru, ker so se predobrnave in ogledovanja kmetij potegnile do začetka sedanjega deželnega zborovanja, ker je stvar tudi v denarstvenem obziru prevelike važnosti, in ker dovoljen prinesek iz deželnega zaklada nikakor ne bi zadostoval za nameravani namen.

Dotični deželnozborni odsek je letos po temeljitem pretresovanji, — katerega so se vdeležili skoraj vsi poslanci, potem deželni inženir, ki je posestva ogledal, in strokovnjak v takih zadevah, profesor kmetijske šole Povše iz Gorice — deželnemu zboru nasvetoval sledeče: 1) deželni odbor naj za kmetijsko šolo kupi posestvo; našteval je odsek tudi posestva, katera bi bila v ta namen najbolj pripravna; 2) če bi se kako posestvo ponudilo, naj se deželni odbor ozira tudi na to; 3) deželni odbor naj se pooblastuje, k glavinskemu premoženju deželnega zaklada spadajočih javnih obveznic (obligacij) toliko prodati, kolikor je treba, da se s tem in z državno podporo plača kupna cena posestva in oprava šole; 4) plača vodje, učiteljev, vrtnarja in gospodarskega nadzornika, potem učila in druge potrebsčine naj se plačajo vsako leto iz državne podpore in iz deželnega zaklada; 5) če bi deželni odbor kupil posestvo, ki bi imelo več zemljišča, kakor ga šola potrebuje, naj v ugodnem času nepotrebna zemljišča dá v najem ali pa poproda; 6) deželni odbor naj na to dela, da se šola odpre jeseni leta 1875; 7) gozdarska šola v Šneperku naj preneha brž, ko se odpre deželna kmetijska šola, in 8) je odsek nasvetoval tudi pravila za kmetij-

sko šolo. To so bili bistveni nasveti dotičnega odseka, katerega poročevalec je bil Murnik.

Prvi, ki se je zoper te predloge oglašil, je bil baron Apfaltrern. Češ, da še ni utegnil stvar prevdariti, nasvetoval je, ves predmet naj se vrne deželnemu odboru, da ga bode vnovič pretresoval in še le prihodnjemu deželnemu zboru poročal o tem.

Al ni to, najmanj ostro rečeno, prav čudno zahtevanje, zato, ker gospod baron še ni utegnil reč prevdariti, naj ves deželni zbor, naj vsa dežela čaka do prihodnjega leta; kaj pa, če bi gospod baron prihodnje leto zopet ne utegnil, se pečati s tem predmetom, potem kaj ne, naj šola splava po vodi?

Dr. Bleiweis ugovarja baronu Apfaltrernu, da kmetijska šola ni prvokrat, ampak že večkrat in mnoga leta na dnevnem redu; deželni zbor je že lansko leto sklenil iz deželnega zaklada dati, kolikor mogoče, da se toliko zaželena kmetijska šola na Dolenskem napravi in da naj se obrnemo do ministerstva v dosego državne podpore. Ta poslednji sklep se je izpeljal; ministerstvo je radodarno odprlo roko in zagotovilo tako zdatno podporo. Zdaj, ko imamo zagotovljeno podporo, ko imamo toliko posestev na izbiro, pa pride baron Apfaltrern in pravi, odložite to stvar. Kaj, gospôda moja! bi si ministerstvo mislilo od nas. — Stvar je na vsako stran tako jasna, da vsak lahko sklepa, razun morda tega, da naj se še odloči, kako daleč smé deželni odbor iti, koliko namreč smé potrositi za nakup posestva; to naj se še dostavi, potem se lahko vsak odloči za sklep. Čuduje pa se govornik baronu Apfaltrernu, ki je rekel, da ni pripravljen v tej reči. Gospôda moja! saj smo že v kratkem drugo pot skupaj v tej zadevi, saj je bila stvar že pred nekimi dnevi obravnavana v deželnem zboru kot komiteju. Ko je stvar tako nujna in silno potrebna, vendar ne bode vsa dežela trpela zavolj Apfaltrerna.

Deschmann je priporočal Apfaltrernov predlog, kakor je navajal, najbolj iz denarstvenih ozirov; on se boji previsokih stroškov, ki bi jih utegnili vzročiti kmetijska šola; on se boji, da bi bil denar zavržen; sicer si pa tudi ne obeta vspeha, kar posebno dokazati hoče po Šneperski gozdarski in po Slapski vinorejski šoli; boji se preobširnega programa; sklicuje se pa tudi na nekatere kmetovalce, ki za take šole niso vneti.

Dr. Costa se čudi, kako se more o principu, al naj se kmetijska šola ustanovi, danes govoriti, ker je deželni zbor že sklenil, da naj se ta šola ustanovi, in ker je ravno na podlagi tega sklepa deželni odbor prosil ministerstvo za podporo. Predlog, stvar odložiti do prihodnjega zborovanja, toraj družega ni, kakor misel, ustanovitev šole popolnoma odložiti. Da pa bode ustanovitev vzročila stroške, temu se ni mogoče ogniti, to zahteva napredovanje ljudstva, katero pospešuje v prvi vrsti kmetijska šola. Deschmann se boji, da bode denar zavržen, da bo morda čas prišel, ko se bode šola opustila; mogoče, da bode čas prišel, ko se šola spremeni v kak drug zavod, za večnost se nič ne ustanovi na tem svetu; al poglejmo, kaj drugi narodi delajo na tem polji. Govornik se sklicuje na manjšo deželo Goriško, potem na Česko, na Štajarsko in Avstrijsko, kaj da povsod delajo za kmetijske šole. Kar se tiče Šneperske šole, se prezirati ne smé, da je edino le gozdarska šola, da za naše kmete nima te važnosti, ker sploh nimajo velikih gozdov; ne bi bili te šole ustanovili, če ne bi bil knez Schönburg deželo podpiral tako veliko-dušno; sicer pa odsek predlaga, da naj se Šneperska šola opusti in združi s kmetijsko šolo. Zavolj Slapske šole ne moremo tožiti v nobenem oziru, oglašilo se je desti mladenčev in prvi začetek je prav dober.

Kar se tiče programa, katerega se Deschmann boji,

dokazuje dr. Costa na drobno, da se predavali bodo le taki predmeti, ki imajo praktično važnost za vsakega, ki se peča s poljedelstvom in le toliko, kolikor je v natančni zvezi s poljedelstvom. Če je Deschmann posebno povdarjal, da bodo učitelji deželni uradniki in da je pomisliti, koliko si dežela s tem naloži, govornik ugovarja, da zavolj tega dežela ni vezana za večnost. Uradnik mora najmanj 10 let služiti, če hoče pravico dobiti do pokojnine; če pa bode 10 let služil, bode kmetijska šola gotovo tako vtrjena, da nihče ne bo mislil, jo opustiti. Kar se toraj tega strahu tiče, naj mu le vsakdo pogleda krepko v oči, in videl bo, da je prazen. — Tudi to ni istina, da bo treba živino kupovati, kakor se je reklo; ministerstvo daje vsako leto po 7000 gold. kmetijski družbi za nakupovanje bikov in krav, ki pridejo na deželo, ono bode gotovo rado dovolilo, da se en del državne podpore podeli kmetijski šoli za izrejevanje žlahnih plemen, kar pa bode gotovo tudi nekaj neslo. Če se je ugovarjalo, da se porabilo bode naše premoženje, to pač ni drugače mogoče; če hočemo kaj napraviti, moramo dati ali nekoliko premoženja, al pa moramo povikšati davek. Gosp. Deschmann se je skliceval tudi na nekatere kmetovalce, ki so zoper kmetijsko šolo; al mislim, da bi bil v veliki stiski, ako bi zahtevali, naj nam imenuje kake avtoritete, ki so se izrazili zoper to šolo. Vsi strokovnjaki po vseh deželah enoglasno zagovarjajo take šole. — Če se nam nasvetuje, da naj bomo danes nekak Fabius cunctator in da naj gledamo na nasledke tega sklepa, bi bil ta klic na pravem mestu pred nekaj dnevi, ko so se potegovali gospodje nasprotne stranke, da naj dovolimo viši davek za zemljiško odvezni zaklad. Takrat, takrat, gospoda moja! bi bil Fabius cunctator na pravem mestu. Konečno govornik krepko priporoča predloge odsekove.

Dr. Bleiweis sklicaje se na Costov govor, ki je stvar na tanko razjasnil, odgovori še na Deschmannovo vprašanje, ali bo dežela v stanu toliko stroškov strpeti. Da! stroškov bode veliko, al govoriti moramo tudi o dohodkih. Če kupimo posestvo za kakih 100.000 gld., mislim, da bo to mnogo oralov njiv, gozdov, mnogo senožet in to bo nekaj neslo; saj ne bomo kupili kamenitih tal in dohodke vlekli samo iz parketov. Naj se to ne pušča v nemar. Mislim, da je stvar tako na tanko obravnavana, da je strokovnjak profesor Povše na vse ugovore odgovoril tako temeljito, da bode danes z nekaterimi dostavki, katere hočem nasvetovati, reč končana brez ugovora.

Vitez dr. Savinschegg priporoča Apfaltrernov predlog in če bi ta ne obveljal, si pridruže pozneje staviti nasvete, zlasti želi, da bi se nakup posestev še enkrat razglasil in oziralo se tudi na nove ponudbe.

Poročevalec Murnik krepko zagovarja odsekove nasvete; Savinscheggu ugovarja, da njegovim željam popolnoma ustreza odsekov nasvêt, ki gré na to, da naj se deželni odbor pooblastuje, če se ponudi še kako novo posestvo, tudi to ogledati. Dalje pa tudi odsek nasvetuje, da naj deželni odbor, ako kupi kako veliko posestvo, toliko zemljišča, kolikor ga je za šolo nepotrebna, v najem dá ali pa poproda. Če deželni zbor sprejme odsekove nasvete, sklenil ne bode nič novega, ampak deželni odbor se bode le bolj natanko navezal na to, kako dalje postopati, da se šola vresniči.

Zdaj na koncu splošne debate je prišel Apfaltrernov predlog na glasovanje, da naj se predmet odstavi od dnevnega reda ter vrne deželnemu odboru; al predlog njegov ni obveljal, pričel se je toraj razgovor o posameznih nasvetih.

Gori pod števil. 1 navedenemu odsekovemu predlogu je vitez Savinschegg ugovarjal in izrečno nasvetoval, da naj se še enkrat razpiše nakup posestev, a dr. Blei-

weis, dr. Costa in Murnik dokazali so, kako čisto nepotreben je ta nasvèt, ker ima vsakdo še zmiraj priliko, svoje posestvo ponujati za kmetijsko šolo. Pri glasovanji tudi ni objeval Savinscheggov nasvèt; ampak sprejel se je odsekovi predlog s tem pristavkom, kakor ga je dr. Bleiweis predlagal, da naj namreč deželni odbor kup sklence še le po posvetovanji z izvedenci, ki naj šoli nameravajo posestvo, njegovo vrednost in vse druge razmere njegove na mestu poprej preiščejo.

Kakor gori pod števil. 3 omenjeno, je odsek nasvetoval, da naj se deželni odbor pooblastuje, k glavinskemu premoženju deželnega zaklada spadajočih javnih obveznic sploh toliko prodati, kolikor je treba, da se s tem in z državno podporo plača kupna cena posestva in oprava šole.

Vitez dr. Savinschegg pa je temu nasproti nasvetoval, da naj se deželnemu odboru dovoljuje, za nakup kmetije obveznic k večemu za 30.000 gold. prodati.

Dr. Bleiweis je sicer tudi izrekel mnenje, da naj se ne kupi večja kmetija, kakor je za šolo potrebna; ali česar želimo, ni vselej dobiti. Ponudeb imamo dosti, premajhnih in zopet prevelikih posestev. Ne vem, zakaj bi se velikega posestva bali, če ga dober kup dobimo, saj lahko odprodamo, kar ga je preveč. Jaz tudi čutim, kaj prevzamemo na rame, kakor gospodje na uni (desni) strani; vendar ker je dobiček večji, če večji posestvo kupimo, ne vem, zakaj bi se temu vpirali. Želim pa le, da ima deželni odbor kako merilo v rokah, da ne bo segal predaleč; s tem zneskom pa, ki ga vitez Savinschegg nasvetuje, bi pa morda ne shajali; toraj govornik konečno predlaga, da naj se deželni odbor pooblastuje, navedenih obveznic toliko prodati, kolikor je treba, da s tem in z državno podporo plača kupno ceno za posestvo, ki bode za šolo neobhodno potrebno, in pa za oprave šole, vendar pa tudi s tem dostavkom, da donesek iz deželnega zaklada v ta dvojni namen nikakor ne sme preseči 80.000 gold.

Dr. Schrey-u pa se je dozdevalo, da dr. Savinschegg-ov predlog še predaleč sega, in je toraj nasvetoval, da naj se z doneskom 30.000 gold. iz deželnega zaklada ter z državno podporo nakupi ne le samo posestvo, ampak da naj se s tem pokrijó tudi stroški oprave šole.

Dr. Costa se čudi, da so gospodje na uni (desni) strani tako neutrudljivi. Akoravno vidijo, da večina hoče konečno rešiti to stvar, vendar le pri vsaki točki nove predloge stavijo, ki nimajo družega namena nego vreči vso predlogo. Dr. Schrey vpraša, kaj se je spremenilo od leta 1867, ko smo obravnavali v istem predmetu. Gospoda moja! od tistega časa se je moralo mnogo premeniti, kajti ko smo tistikrat obravnavali zavolj uravnave zemljišno-odveznega zaklada, je baron Apfaltrern odločno trdil, da dežela v ta namen ne more več plačati nego 20% od neposrednjega in 10% od posrednjega davka, letos pa je zagovarjal 20% od neposrednjega in 20% od posrednjega davka. Okoliščine so se toraj morale predrugačiti. (Dr. Bleiweis: čujte!) Kar se tiče kmetijske šole, je reč drugačna; danes stojimo na drugem stališču; danes vemo, koliko bo vlada dala podpore, za katero smo prosili; in prevdariti nam je, koliko bo dežela dodala. Konečno zakliče govornik: kaj se bo tacega zgodilo, če kupimo posestvo? ali bomo morebiti komu kaj darovali? Obveznice bomo predrugačili v posestvo, in kdo vé, če ne pride čas, ko bomo vsi Boga hvalili, da smo tako ravnali. Ni treba se tako upirati, kakor bi hoteli 100.000 gold. vreči skoz okno, kajti varovali bomo deželno premoženje po vsej svoji moči.

Zdaj si je baron Apfaltrern izbral priliko, da je po večini deželnega odbora udrihal surovo in skoz in skoz neopravičeno, kar bomo pozneje, kedar o poročilu gledé deželno-odbornega delovanja poročamo, dokazali na tanko. S silovitim glasom zavpije, da večini deželnega odbora gledé ravnanja z deželnim denarjem prav nič ne zaupa. (Velik nemir na levi.) Vnovič najodločnejše povdarja, da večini deželnega odbora ne zaupa in da ima dokaze v rokah, kako da deželni odbor čisto nepotrebno zapravlja deželni denar. (Še veči nemir na levi.) To so vzroki, zakaj se manjščina deželnega zbora vedé tako in ne drugače.

Temu surovemu napadu odgovorí dr. Costa tako-le: Kateremu poslancu hoče baron Apfaltrern dati svoje zaupanje, to je njegov gust, jaz nisem bil od njega izvoljen, naravno je toraj, da se ne bom oziral na njegovo zaupanje. To je privatna stvar, kakor je tudi vsakemu prosto dano, ali si od koga želi zaupanja ali ne. — Kaj družega pa je, kar je Apfaltrern povdarjal, da deželni odbor ne ravná varčno z deželnim denarjem. To je popolnoma neopravičeno in pričakujem, da bode deželni glavar zahteval od barona Apfaltrerna, da naj opravičuje napad pri poročilu o deželno-odbornem delovanji.

Potem še tudi dr. Bleiweis zahteva odločno od deželnega glavarja, da naj pozivlje barona Apfaltrerna, to opravičiti, kar je očital deželnemu odboru.

Deželni glavar vitez dr. Kaltenegger obljubi, da se bo oziral na to zahtevanje, kedar poročilo o deželno-odbornem delovanji popoldne pride na vrsto.

Pri glasovanji pa so obveljali vsi odsekovi predlogi s premembami, kakor jih je nasvetoval dr. Bleiweis.

(Dalje prihodnjič.)

Naši dopisi.

V Gorici 8. nov. — Nesreča nikoli ne spi — je sicer že star, pa vendar še zmiraj resničen pregovor. Dne 4. t. m. se je ubil tu v mestu nek Fr. Podberšič, zidar. Stavil je zimske oknice v neki hiši in padel s 3. nadstropja na cesto. — Na Studencu (tukajšnji mestni ulici) so izvršili zvití tatovi enega najslavnejših svojih činov tako lepo v miru, kakor da bi bila naša „avstrijska Nica“ kje tam doli v Siciliji. — V eni prvih gostilnic je nastala pretekli terek huda tepežnja, kakor se navadno le v nižih krčmah vidijo. Rajnki (gospodar) Brandt se v grobu obrne. Najgrozovitniše zločinstvo pa se je zgodilo v petek na cesti med Korminom (Cormons) in Bračanom (Brazzano) tik italijanske meje. Nekdo je umoril duhovnika v pokoji č. g. Ant. Marcolini-a iz Bračana med 4. in 5. uro zvečer; — brž ko ne se je hotel morilec nad njim maščevati; roparsk napad ni bil to, zakaj umorjenec je ubožec, in to je obče znano. Morilca so koj zasledili in menda že tudi vjeli. — — Naše deželno šolsko svetovalstvo bo v kratkem vse novo. Prvotnih udov ne šteje več ko 2–3; že spet je imenovan en nov svetovalec, novi gimnazijski ravnatelj dr. Zindler (menda namesto prejšnjega direktorja g. Schaffenhauerja). — Nova nemška dekliška šola ima že svoje učiteljice, dve zatrdni, eno začasno. Voditeljica šoli bo neka gospodičina Reinisch (učiteljica neke meščanske šole na Dunaji). Tisti, ki učiteljice poznajo, pravijo, da bodo nalogi kos. Vsaj ena zna tudi dobro italijanski. — Vreme imamo še vseskozi krasno; zjutraj in zvečer je precej hladno, al čez dan je kakor v prvi polovici oktobra; drevje sploh še skor vse zeleno. — Vinska cena je začela rasti in vinopilcem ne bo to po volji. —

cdejo, da bi pogledal rano, začne ranjenec, zdaj prav peklenske podobe, zopet s hripavim že precej slabim glasom:

„Ne, vas ne potrebujem, gozdar je že vedel, kje je pot do srca. Vi, zastopnik pravice“, se obrne k meni, „vi stopite sem, z vami imam govoriti, predno mi h.... sapo zapré. Toda pazite na uno-le, poštarico, da vam ne uide. Meni je hotela pomagati iz sveta v pekel, predno bi prišla sodnijska komisija, da bi potem moja usta molčala. Le pazite na nje, da ne uide. Malo vode, me strašno žeja, potem bom vse povedal, vi pa pišite!“ (Kon. prih.)

Iz deželnih zborov.

Deželni zbor Kranjski.

12. seja 16. oktobra. (Dalje.) — Da bodo bralci razvideli, kako čudno je g. baron Apfaltrern skušal opravičevati svoj napad na večino deželnega odbora in kako hudo se je pri tem blamiral (osramotil), naj zdaj poročamo o prvi točki 12. večerne seje, to je o poročilu gledé deželno-odbornega delovanja od 1. novembra l. 1873 do konca junija l. 1874.

Dotični odsek, ki je to poročilo pretresoval, je potem, ko ga je na tanko pregledal in rešil, nasvetoval: da naj deželni zbor izreče hvalno priznanje deželnemu odboru za skrbno njegovo delovanje.

To je bila prilika, da je deželni glavar dr. Kaltenegger povabil barona Apfaltrerna, da naj opravičuje to, kar je dopoldne očital večini deželnega odbora.

Baron Apfaltrern na to odgovarja tako-le: Prvo, kar je navajal, je bilo to, da je deželni zbor v večrajšnji seji iz proračuna normalno šolskega zaklada izbrisal 2000 gold., češ, da je deželni odbor temu kriv, da se je ta znesek postavil v navedeni proračun.

Druga točka njegovega zagovora je bila ta, da se je slovenskemu dramatičnemu društvu dovolila podpora 2400 gold.

Tretja stvar, katero je neki zakrivil deželni odbor, je ta, da si je moral za potrebsčine normalno-šolskega zaklada izposoditi 122.000 gold., češ, da deželni odbor ni o pravem času prevdarjal, katere denarstvene nasledke bodo imele pretečeno leto sklenjene šolske postave za našo deželo.

Dalje je očital deželnemu odboru, da o zadevi kmetijske šole dela vse brez glave in da ne prevdarja, kako daleč bodo segali stroški.

Na dalje je govornik očital, da je deželni odbor kriv, da se je potrebsčina v proračunu deželnega zaklada za leto 1875 za toliko pomnožila od dotičnega proračuna za leto 1863, — da so se upravni stroški leta 1875 pomnožili na dvojni znesek leta 1863, ter navaja dotične številke navedenih proračunov.

To so vzroki, pravi konečno baron Apfaltrern, da deželnemu odboru gledé ravnanja z deželnim denarjem nikakor ne zaupam.

Zdaj deželni glavar in prvosednik deželnega zbora vitez dr. Kaltenegger poprime besedo in mirno ter popolnoma nepristransko odbija napad barona Apfaltrerna dokazuje, da niti ena sama točka njegovega zagovora ni opravičena.

Pred vsem deželni glavar odločno protestira zoper to, da je baron Apfaltrern, ko je sodil o delovanju deželnega odbora, govoril od večine tega odbora. Kedar deželni odbor stopi pred deželni zbor, to stori v svojej celoti, in naloga njegova je, v tej celoti zastopati nasvete, katere on predlaga, nikakor se toraj govoriti ne smé o večini deželnega odbora. Kar se zlasti tiče

stališča mojega, povdarja deželni glavar, sem omenil že mnogokrat, da je naloga moja, nad tem čuvati, da se sklepi deželnega odbora izvrše po postavi. Če se toraj v tem obziru napada deželni odbor, moram napad vzeti jez sam na-se. (Gosp. baron Apfaltrern! ali si bodete zapomnili ta izvrstni dobrodejni nauk gospoda deželnozbornega predsednika gledé prvega pravila parlamentarične šege? kakoršnega dozdej ni bilo treba še nobenemu poslancu Kranjskega deželnega zbora.)

Če je deželni zbor, nadaljuje deželni glavar, izbrisal 2000 gold. iz proračuna normalno-šolskega zaklada, moram povdarjati, da teh 2000 gold. ni deželni odbor, ampak edino le c. k. deželni šolski svet postavil v proračun.

Če je deželni odbor dramatičnemu društvu dal izplačati 2400 gold. podpore, je ta potrošek le izvršitev deželnozbornega sklepa.

Če je baron Apfaltrern očital deželnemu odboru, da ni o pravem času prevdarjal, kako bodo deželni korigisti ustrezale šolske postave, katerih nasledek je letošnji deficit, povdarjati moram: da je te šolske postave predložila c. kr. vlada neposredno deželnemu zboru, pa to ni poprej naznanila deželnemu odboru, — da je deželni zbor sklenil te postave, — da toraj deželni odbor nikakor ni bil v stanu, pretresovati poprej denarstvenih nasledkov teh postav in se poprej na-nje ozirati. Sicer pa dostaviti moram, da so denarstveni nasledki nastali zavolj tega, ker se v postavah proračunjeni dohodki niso vresničili. Da se pa ne bodo vresničili dohodki, je bilo tako malo pričakovati, da se je še le potem, ko so se pokazale dotične ovire, debatiralo in to prav temeljito, al bi vendar ne bilo mogoče odstraniti teh ovir; toda to ni bilo mogoče; dotični del postave se je moral tedaj sistirati. Tega pa deželni odbor niti ni mogel poprej prevideti, niti zabraniti.

Da se je sklenila ustanovitev kmetijske šole, to je storil deželni zbor in zopet ne deželni odbor.

Če dalje priznavati moram, da je bil proračun deželnega zaklada za leto 1863 bolj nizek od sedanjega, zavolj tega pa vendar priznavati ne morem, da bi bil vzrok temu v katerem kolj obziru zakrivil deželni odbor. To so nanegli drugi časi, deloma večje tirjatve do deželnega zaklada, deloma cena temu, kar je potreba si omisliti. Zlasti je upravne stroške določil deželni zbor sam in deželni odbor ni v stanu, o tem kaj spremeniti; on mora to izplačevati, kar je deželni zbor sklenil.

Konečno pa še omeniti moram, da deželni odbor ni edini v takem položaji; sklicevam se na upravne stroške, ki jih ima država, ki jih imajo mestne občine. Povsod se razvida, da so se žalibog pomnožili ti stroški in jaz bi res ne vedel, kako bi se dalo to predrugačiti.

Dr. Costa potem še konstatira, da je deželni glavar napadanje barona Apfaltrerna kot popolnoma neopravičeno dokazal in odbil.

Dalje razjasnuje dr. Costa, kako da pride, da je proračun leta 1875 skoraj še enkrat tako velik kakor leta 1863. Proračun l. 1875 s potrebsčino 411.000 gld. ni navaden proračun, ampak izvanreden, med temi 411.000 gold. je namreč 108.000 gold. preliminiranih za take stroške, ki jih treba bode le to leto, a drugo ne več. Normalni proračun znaša le blizo 300.000 gld. in ta je pač za tretji del viši od leta 1863. Al treba je pomisliti, kako so se okoliščine od leta 1863 spremenile. Leta 1863 deželni zaklad za ceste ni izdajal nič, za pripravo skoraj nič, tudi drugih naprav ni bilo, ki so se pozneje ustanovile po sklepih deželnega zbora, na pr. Slapska šola itd. Blazni so bili poprej le v enem

poslopji, zdaj jih je polovica v oddelku poslopja posilne delalnice. Vrh tega je pomisliti, za koliko je dragina skočila od leta 1863, koliko je tistikrat stalo oskrbovanje bolnikov, koliko zdaj. — Da je zdaj potrebščina viša, je popolnoma naravno, to ne more drugače biti; če se pogledajo proračuni družih dežel, je razvideti, da so drugod v primeru s Kranjskim proračunom še za veliko več poskočili. Kar se zlasti upravnih stroškov tiče, nima o tem deželni odbor prav nič odločevati, ampak edino le deželni zbor sam. Vse očitjanje in vsa graja barona Apfaltrerna sega toraj edino le na deželni zbor, to grajo pa vsi prav lahko prestanejo. (Živa pohvala.)

Ko pride potem odsekov predlog na glasovanje, je deželni zbor izrekel dežel. odboru hvalno priznanje za njegovo delovanje.

Iz tega naši bralci razvidijo, da smo pravo zadeli, ko smo poprej trdili, da je bilo napadanje barona Apfaltrerna popolnoma neopravičeno. Šibanje tega gospoda barona po deželnem glavarju in dr. Costu je bilo toraj na pravem mestu. Kaj pa mislite, bralci! kaj je na vse to baron Apfaltrern še storil? Onemogle jeze je pobesil glavo, svoja kopita pobral, in tiho se je zmuznil iz dvorane, kamor ga ni bilo več nazaj.

(Dalje prihodnjič.)

Naši dopisi.

Iz Trsta 7. nov. *) — Najvažnejše, kar Vam imam danes poročati, je to-le: V Proseku odprla se bo ta mesec pripravnica za učitelje; mi pozdravljamo to napravo z veseljem, akoravno se magistrat jeze peni, toda to nič ne pomaga, šola bo vkljub lahomom in Bog daj vspeh! Vi duhovni po Krasu pa, kateri ste količkaj za narodni razvoj vneti, nasvetujte starišem, da pošiljajo svoje otroke na Prosek v šolo, da bomo imeli narodne, značajne učitelje, in da bodo lahoni zvedeli, da nam je istinito mar za narodno šolo. V Proseku bo slovenska pripravnica na narodni podlagi, a v Rojanu pa tisti pokvečeni tretji laški razred z lahonskim učiteljem Boninom, kateri se je enkrat v Nivicah podpisal „trd lahon“. Kak kontrast dela ta šola v Rojanu pripravnici na Proseku, na to opozorjemo gospoda višega nadzornika Klodiča in poslanca pl. dr. Lozerja, da to stvar predrugačita in odpravita učitelja, kateri škoduje šoli in mladini. Toliko se je že pisarilo po časopisih, pa od nobene strani se ni zgodilo v tem ničesa, poslanec dr. Lozer, kateri vživa naše popolno zaupanje, bo reč, kar upamo, še pred šolskim začetkom vredil. Žalostno je le, da magistrat svoje privržence tako vsiluje okolici, da pollaščuje in dosega namen skrivne politike. — Kakor so „Novice“ že naznanile, je nakana lahonov Tržaških, okoličane potopiti v en volilen razred z Tržačani, vse slovenske rodoljube hudo razsrdila. Kako slovensko narodnost varovati in jo oteti pogina, treba je bilo resnega prevdarka. Pred nekimi dnevi so se pri gosp. Nadlišeku, deželnemu poslancu, zbrali odlični rodoljubi iz Trsta in okolice v ta namen, ter so sklenili osnovati slovensko politično društvo, kateremu naj bo nalog, varovati narodne pravice okoličanov in gojiti zavest narodno v okolici Tržaški. Izvolil se je v ta cilj in konec osnovalni odsek s prvomestnikom gosp. Nadlišekom in naročilo se mu je, naj stori vse potrebne koroke za ustanovljenje omenjenega društva. Gosp. Nadlišek je 7. t. m. že izročil društvena pravila c. k. namestniji.

Iz Kostanjevice na Dolenskem 6. nov. *) — Dolgo časa nismo nobenega dopisa brali iz Kostanjevice, toraj jaz

*) Zarad preobilnega gradiva za zadnji list zakasnjeno.

Vred.

o našem kraju nekoliko spregovorim. Letina pri nas je sploh v vseh rečeh obilnejša od lanske, razun krompirja, kateri nam hoče ves pognjiti; res velika nesreča, strni je bilo izvrstne obilo; ajda je dobro obrodila, tako tudi češplje, pri nas sploh slive imenovane, drugo sadje srednje. Vinogradi so prav dobro obrodili, samo v nizkih goricah, posebno v velikem selu v Orehovcu srednje. Zato hočemo zahvaljeno nedeljo Bogu čast in slavo dati. Z žalostjo pa morem omeniti, da pri nas v jeseni, dokler še mošt razsaja, se marsikaka nerednost zgodi. Tako je nekdanji učitelj Pečar našega mnogo čislaneega cerkovnika ponoči 1. novembra pretepel, in zavoljo tega, češ, da je on kriv, da je Pečar iz Kostanjevice prestavljen. Milovati moram revnega starčeka, in prašati šolski svet, kako more tacega človeka za učitelja trpeti, kateri ne samo v kraju, v katerem je, temuč celemu šolstvu Kranjske dežele s tako surovostjo sramoto dela?

Iz Novega mesta — nam je došel od c. k. okrajnega glavarstva dopis, kateri nas prosi, oznaniti sledečo premembo živinskih sejmov v okraji Novomeškem:

v velikih Brusnicah 3. maja in 14. septembra (kimovca);

v Zagradcu-Fužinah pa v soboto pred Belo nedeljo in 7. septembra (kimovca);

če pa je te dni nedelja ali praznik, bodo sejmi v delovnik potem.

Iz Notranjske Bistrice *) se nam piše: Tudi pri nas je zelje jako obrodilo. Ravno zdaj sem zeljnato glavo zleškal, ki je imela 15½ funta, in mi jo je nekdo prinesel, rekši, da je imel več enacih v zelniku. Cena letini je pri nas sploh zeló nizka; krompir žalibog je skorej ves segnjil.

Iz Krškega 13. nov. — V četrtek 12. t. m. je bilo tukaj 17 goved (bikov in telic) od častitega g. Seunika, odbornika kmetijske naše družbe, iz državne podpore na Štajerskem kupljene Muriške živine po očitni dražbi domačim živinorejcem prodane. Kupcev bilo je obilo. Hvala slevni c. k. kmetijski družbi v Ljubljani, da je blagovolila tudi Krški okolici k zboljšanju plemena goveje živine pripomoči.

Predstojništvo kmetijske podružnice v Krškem.

Iz Ljubljane. — Pozor! Ustavoverci zopet nameravajo **ustavo prelomiti**, in ta prelom zdaj zadeva nas Kranjce. — Ni davno, ko smo (v 44. listu „Novic“) poročali o sklepu Kranjskega deželnega zbora, da naj se za zemljišno-odvezni zaklad za leto 1875 pobira 20 odstotkov priklade od direktnega in 10 odstotkov priklade od indirektnega davka. Temu sklepu je pač treba še cesarskega potrjenja, toda cesarska vlada po jasnih določilih deželnega reda Kranjskega zlasti po §§. 18, 21 in 22 nikakor nima pravice ukreniti više priklade, kakor jih sklene deželni zbor. — Kaj se pa zdaj na Dunaji godi? Državi je nekaka dolžnost, za naš zemljišno-odvezni zaklad dajati podpore; v ta namen je g. finančni minister, dobro vedoč, da se temu odtegniti ne more, v državni proračun za leto 1875 postavil 227.736 gold. Ko pa je ta reč v finančnem odseku državnega zbora poslancev prišla v obravnavo, pa je načelnik tega odseka dr. Herbst predlagal resolucijo: naj se c. kr. vlada pozivlje, za zemljišno-odvezni zaklad na Kranjskem ne le 20% od direktnih, ampak tudi 20% priklade od indirektnih davkov pobirati. **) Ta proti-

*) Prejeli, pa, kakor razvidite iz našega lista, sedanji politični čas ni pesmam ugoden. Vred.

**) „Laibacherica“ poroča v listu št. 259 od 12. novembra le od 20% priklado na direktni davek, od indirektnega davka nič ne omeni. Čudno, da tega do danes še ni popravila!